

a nehéz kornak jajszava.« Megkapóan bizonyítja szerzőnk Eötvös műveinek tárgyával, tartalmával, eszméivel, célzataival, — idézetekkel legfőbb célját: megéreztetni és megértetni azt, hogy »a nemzet és a nép csak kulturális emelkedés útján remélheti boldog életét«, amit végeredményben a magyar sors látása mondatott ki Eötvössel.

Műveiből vett hasonló idézetekkel és eszmékkel alapozza meg szerzőnk Eötvösnek, a nemzetnevelőnek, a legnemesebb és legmagasztosabb értelemben vett pedagógusnak valódi jellemrajzát. Igazi nevelői gondolkodásra vall a politikusnak hitvallása, ki híve a jobbágyság felszabadításának, de nem a kritikátlan népuralomnak, aki elmegy az észszerűség határáig, de nem az anarchiáig és a csöcselékig«. Vallja, hogy »minden okszerinti haladásnak alapköve a nevelés«. »A politikai jogoknak azokra való kiterjesztése, kiknek neveléséről nem gondoskodtunk, üdvös következtetéseket nem szülhet.«

Emlékbeszéde további részeiben nemcsak Eötvös kultúrpolitikájának, nemzetnevelői gondolkodásának, hanem állambölcseleti eszméinek értékelését is kapjuk. Befejezésül azt a tévedést tisztázza, melyet voltaképpen csak halála után majdnem félszázaddal a világháború eseményei és következményei derítették ki: erősebbnek hitte a monarchiát és kisebbnek a nemzetiségi mozgalmak energiáját. Ebben az egy esetben nem látta meg jól sorsunk irányvonalát.

Kiss József dolgozatának abban van a fő érdeme, hogy Eötvös életének és műveinek kitünő ismerete alapján új szempontokat, új gondolatokat vált ki olvasóiból s ezzel válik méltóvá ünnepeelt hőséhez. Az emlékbeszéd a bőszeges Eötvös-irodalom eszmékben leggazdagabb termékei közé tartozik.

Gyulai Ágost.

Tankó Béla: A világnézet kérdése és a református elvek. Előadások a debreceni kollégium tanárképző intézetében. Debrecen, 1939. 8-r., 98 l.

A debreceni egyetem filozófia professzora a könyvben adta ki tanításait a világnézetéről. Előadások ezek, vagyis a megfogalmazás tekintetében is sajátosan kiérlelték, lecsiszoltak és világosak. Az előadások helye és hallgatósága határozhatta meg, hogy szerzőnk nem csupán semleges és elméleti kutatója a világnézeteknek, hanem ezenközben a saját világnézetét is érvényesíti. Ennek elkerülése talán lehetetlen is volna, meg aztán talán nem is volna kívánatos. Fejtegetéseiben többször utal is arra a körülményre, hogy »előfeltevés-mentes« módon a világnézeteket nem lehet vizsgálni. A könyv mindig igen tartalmas, sok gondolatot sűrít össze és nagy olvasottságról tesz tanubizonyosságot, de néhol ez az olvasottság talán némi esetlegességet mutat. Szempontja nem csupán világnézet-tani, hanem foglalkozik a modern ember világnézeti tanácsalanságával is, a mai kulturális válság közepette.

Az első fejezet behatóan tárgyalja a világnézet mivoltát; a második: eredetét (itt már teljes kapcsolatban a saját református hitének világával), három tényezőben jelölve meg a világnézet gyökerét. Sajnos, a szakszerű világnézetlélektani megalapozás a háttérbe szorul. Kapunk ellenben ihletett, szinte áhítatos eszméi és szellemi légkört. A harmadik fejezet a keresztény-

ség lényegével és Jézus Krisztus személyével foglalkozik. A negyedik végül a református keresztyénséget tárgyalja és a világnézeti lezártággal szemben a nyílt és dialektikus világnézet mellett tör lándzsát, erősen a német »dialektikus teológia« hatása alatt.

Noszlopi László.

Buzás László: A nevelő személyiségének lélektani vizsgálata. (Közlemények a szegedi Ferenc József-Tudományegyetem Pedagógia-Lélektani Intézetéből. 35.) Szeged, é. n. (1940.) 116 l.

Szerző az ideális nevelő lélektani alapvonásait vázolja tanulmányában. Tehát nem nevelőkön végez lélektani vizsgálatot, hanem a nevelői hivatástól megkövetelt személyiségeket állítja össze. Nyilvánvaló, hogy az így értelmezett hivatáslélektan csakis strukturpszichológiai alapon, tehát deduktív módszerrel építhető fel. Lényegében szerzőnk is ezt teszi, ha nem is mindig tudatosan és következetesen. Ugyanis a személyiség jegyeinek deduktív megállapítása után a nevelő személyiség »alaplelkületi sajátosságát« — amely az eszmékre, valamint a személyekre irányul és altruista céliránnyal kapcsolatos — 400 közép- és polgári iskolai tanárjelölt pályaválasztási motívumainak kérdőíves feldolgozása alapján véli megállapíthatni. Kétségtelen, hogy e vizsgálat eredménye nem lehet döntő és jellegzetes: *legfeljebb csak ugyanarra az eredményre vezet* — mint itt is a válaszok 64%-ában — amelyre a nevelői hivatás fogalmából kiinduló deduktív vizsgálódásnak úgyszólván szükségképen el kell jutnia. A nevelői pálya »hivatásjellegzetességeinek« megállapításánál már elejti a szerző a statisztikai módszert s a nevelő étoszának jegyeit, a nevelő és növendék közötti ideális kapcsolat feltételeit, a vezető-képesség előfeltételeit s i. t. a nevelés fogalmából kiindulva állapítja meg.

Ezután a női és férfi nevelői-munka sajátosságait állítja egymással szembe, majd a nevelői életkorok speciális kérdéseit veszi szemügyre. Itt természetesen igen nagy szociológiai és generációs problémák vannak elrejtve. Ezekről szerzőnk nem beszél, de tanulmányába bele se fértek volna. A nevelő-oktató típusok tárgyalásánál is csak néhány lehetséges tipizálási alapot vesz szemügyre. Utolsó fejezetében az ideális nevelőnek a növendék lelkében élő képét rajzolja, igen helyesen arra vetve a fősúlyt, hogy milyennek nem szabad lennie a hivatásos nevelőnek. Ezek a vizsgálatok — most már természetesen jogosan — ismét a kérdőíves módszeren alapulnak. Nem ártott volna azonban az eredményeknek M. Keilhacker hasonló irányú vizsgálataival (I. Der ideale Lehrer nach der Auffassung der Schüler, 1932. c. könyvét) való összevetése.

Dicséret illeti szerzőnket, hogy az ideális követelmények ábrázolása mellett nem veszíti el a realitás iránti érzékét sem s a valóság gyarlóságaival leszámolva hangoztatja, hogy a megállapított eszmenyi vonásokat még az ú. n. jó nevelőkben is csak többé-kevésbé lefokozott minőségben találhatjuk meg. Mindenesetre azonban szerzőnk valószínűleg jó nevelő lehet: a munkájából mindenütt kiérezhető hivatásszeretete erre enged következtetni.

Faragó László.